

6. Литвиненко С. Формування педагогічної рефлексії у процесі професійної підготовки майбутніх учителів в умовах ступеневої освіти / С. Литвиненко // *Нова педагогічна думка*. – 2013, № 1.2. – С. 11–14.

7. Лякішева А. В. Соціальна поведінка і групова взаємодія: монографія / А. В. Лякішева. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – 368 с.

8. Психологія. Psychoanalysis: учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры / А. Притца [и др.]; под ред. А. Притца, М. М. Решетникова. – Москва.: Издательство Юрайт, 2018. – 328 с.

9. Теорія мотивації В. Врума. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Теорія_мотивації_В._Врума

10. Ушакова О. А. Сталий розвиток людського капіталу в Україні / О. А. Ушакова // Збірник матеріалів 5-го Міжнародного конгресу «Захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування». – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2018. – С. 161–176.

REFERENCES

1. Verbets, V. V. (2016). *Monitoryng eskalatsii sotsialno-psykholohichnoho dyskomfortu osobystosti*. [Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity]. Kyiv.

2. Vilsh, I. (2014). *Intelektualnyi kapital liudyny v konteksti stiikykh individualnykh rys yii osobystosti* [Horizonty osvity]. Kyiv.

3. Hrynova, M. V. (2017). *Naukova shkola «Samorehuliatyia yak osnova uspishnoi pedahohichnoi diialnosti»* [Imidzh suchasnoho pedahoha]. Kyiv.

4. Dichek, N. P. (2013). *Vnesok vitchyznianoї eksperymentalnoї pedahohiky v obhruntuvannia neobkhdnosti individualizatsii ta dyferentsiatsii navchalno-vykhovnoho protsesu. Dyferentsiiovanyi pidkhd v istorii ukrainskoi shkoly (kinets XIX – persha tretyna XX st.)*. [The contribution of domestic experimental pedagogy to substantiate the need for individualization and differentiation of the educational process. A differentiated approach in the history of the Ukrainian school (end of XIX – first third of XX century)]. Kyiv.

5. Levchenko, O. O., Levchenko, O. Om. *Innovatsiina osvita: poshyrennia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii pidvyshchennia profesionalizmu v diialnosti pedahoha*. URL : https://docs.google.com/document/d/1k0SsXPJiVUUkSOjo3U8MfoBf_mYf7DR1WbDSXbUSHEc/edit

6. Lytvynenko, S. (2013). *Formuvannia pedahohichnoi refleksii u protsesi profesiinoї pidhotovky maibutnikh uchyteliv v umovakh stupenevoi osvity*. [Formation of pedagogical reflection in the process of professional training of future teachers in terms of stage education]. Kyiv.

7. Liakisheva, A. V. (2014). *Sotsialna povedinka i hrupova vzaemodiia*. [Social behavior and group interaction]. Lutsk.

8. *Psykhooanaliz. Psychoanalysis : ucheb. posobyе dlia bakalavryata y mahystratury*. [Psychoanalysis]. Moskva.

9. *Teoriia motyvatsii V. Vruma*. URL : http://uk.wikipedia.org/wiki/Teoriia_motyvatcii_V._Vruma

10. Ushakova, O. A. (2018). *Stalyi rozvytok liudskoho kapitalu v Ukraini*. [Sustainable development of human capital in Ukraine]. Lviv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КІР'ЯНОВА Олена Василівна – старший викладач кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

Наукові інтереси: теорія й методика навчання, комунікативна компетенція, інноваційні методи навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KIRYANOVA Olena Vasylivna – Senior Lecturer in Language Training, Pedagogy and Psychology O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.

Circle of scientific interests: the theory and methods of teaching, innovative teaching methods, communicative competence.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2019 р.

УДК 370.67

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.38

ДУМКО Наталія Вікторівна –

викладач Одеського державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-00003-2044-4496>

e-mail: ndumko@my.com

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ ПОЛІЦІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні зміни соціально-економічних і політико-правових умов функціонування правоохоронної системи, курс нашої держави на

євроінтеграцію детермінують потребу в реформуванні системи правоохоронних органів, адаптації її до суспільних потреб і можливостей держави.

Разом з тим, розвинений інститут прав і

свобод людини і громадянина є важливою засадою конституційного ладу будь-якої демократичної та правової держави. Державою мають бути не лише декларовані права і свободи людини, але й передбачена надійна система їх захисту і це стосується, насамперед, діяльності судових і правоохоронних органів, за допомогою яких здійснюється захист найвищих цінностей нації, а саме життя, здоров'я, людей, прав і свобод громадян. Держава повинна змінити вектор розвитку поліції та перетворити її з воєнізованого формування у службу, яка надає суспільству послуги щодо забезпечення безпеки і правопорядку. Тому реформування правоохоронних органів відповідає сучасним потребам українського суспільства і пов'язано із удосконаленням механізму захисту конституційного ладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст, певні аспекти формування соціальної зрілості були розкриті Ю. Дерябіним, В. Дерябіною, Н. Новосоловим, Л. Машуковою, В. Радулom, В. Юловим; методику діагностики соціальної зрілості майбутнього педагога охарактеризовано та обгрунтовано у працях Я. Галета, В. Радула; феномен «суспільної, професійної і соціальної зрілості» майбутнього викладача, що розглядався Р. Хмелюк як головний чинник успішності його професійної підготовки; проблеми формування основ суспільної зрілості старшокласників, та професійного становлення педагогів вивчено Л. Фомічовою; окремі аспекти формування соціальної зрілості у професійній освіті були розкриті науковцями, а саме: Т. Комар, О. Коптева, Т. Мальцева, О. Михайлов, С. Поліщук, І. Руднева, Т. Хмурина, Н. Шрамко, Г. Яворська та ін.

Мета статі – проаналізувати та обгрунтувати фахову підготовку курсантів поліції, що включає в себе: вогневу, тактичну, загальнопрофільну, функціональну та фізичну підготовку, та сприяє формуванню і збагаченню соціальної зрілості, знань і вмінь, які необхідні для адекватного виконання специфічних завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміни й удосконалення організаційних, методичних основ навчання у закладах вищих освіти, детерміновані залученням української освітньої системи до загальноєвропейських процесів, виявили суттєві прогалини в якості фахової підготовки майбутніх поліцейських. Серед безлічі питань теоретичного та практичного характеру термінового розв'язання потребують питання, пов'язані з процесами соціальної зрілості молоді людини в умовах освітнього, професійного середовища. Одним з найважливіших факторів досягнення

особистісної зрілості, що реалізує зв'язок людини з оточуючим світом. На думку В. Радула [5], зрілість – це суб'єктно-об'єктна категорія, що відображає особистий життєвий досвід і природні ресурси людини, яка зростає, об'єктивні закономірності її дорослішання, а також результати навчання. Зрілість – це й соціально-педагогічний результат, що виникає у процесі взаємодії соціального і педагогічного середовища, розвитку і дорослішання людини.

У багатьох працях дослідники (Я. Галета, О. Ганжа, М. Кошляк та ін.) розглядають соціальне становлення особистості як складний процес пристосування студента до життя, зрілість є важливим компонентом становлення особистості в суспільстві. Тому в педагогічних публікаціях соціальна зрілість особистості частіше трактується як цілісний цикл індивідуального розвитку людини, який включає дитинство, юність і старість [3; 4; 5].

Професійна підготовка у контексті модернізації освіти України реалізується через два види змін: організаційно-структурні й змістовно-технологічні.

Організаційно-структурні перетворення характеризуються трансформацією освітніх установ, так інститути перетворюються в університети, або навпаки.

Змістовно-технологічні зміни пов'язані з появою нових галузей педагогічного знання (андрагогіка, менеджмент в освіті, педагогічна кваліметрія та ін.), нових, а також здвоєних або суміжних педагогічних спеціальностей; розробкою нових освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу; створенням комплексного навчально-методичного й інформаційного забезпечення; збільшенням обсягу самостійної роботи; розширенням сфери застосування активних, розвиваючих технологій, модульних методик, рейтингових систем оцінок, комп'ютерних та інформаційних технологій [6].

Професійна діяльність працівників поліції різноманітна та складна, має чимало відмінностей від інших видів професійної діяльності, яким також притаманні екстремальні, небезпечні умови праці. Розглядаючи професійну діяльність працівників правоохоронних органів, зазначимо, що, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», на поліцію в Україні покладені: адміністративна, профілактична, оперативно-розшукова, кримінально процесуальна, виконавча та охоронна функції. Виконання службових завдань працівниками поліції в більшості випадків пов'язане з людським фактором, тобто з потребами, прагненнями, бажаннями, відчуттями, індивідуальними особливостями громадян – усім, що перебуває у сфері взаємовідносин «людина–людина».

Розглянемо особливості підготовки

курсантів поліції. Згідно Наказу Міністерства внутрішніх справ України 26.01.2016 № 50 прийнято «Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» в якому зазначено: вогнева підготовка – це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо.

Функціональна підготовка – це комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок у сфері нормативно-правового забезпечення службової діяльності, необхідних для успішного виконання ним службових обов'язків;

Загальнопрофільна підготовка, це комплекс заходів, спрямованих на набуття і вдосконалення поліцейським умінь та навичок практичного застосування теоретичних знань щодо формування готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику, а також надання домедичної допомоги в процесі виконання службових завдань;

Тактична підготовка – це комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань щодо правильного оцінювання конкретних подій з подальшим прийняттям правомірних рішень та психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику;

Фізична підготовка – це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського.

Отже, система професійного навчання поліцейських складається з: первинної професійної підготовки; підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; післядипломної освіти (спеціалізація, перепідготовка, стажування, підвищення кваліфікації); службової підготовки (функціональна, загальнопрофільна, вогнева, тактична, фізична підготовки). Фахова підготовка курсантів поліції це цілеспрямовано організований, систематичний процес, який включає в себе: вогневу, тактичну, загальнопрофільну, функціональну та фізичну підготовку, сприяє формуванню та збагаченню соціальної зрілості, знань і вмінь, які необхідні для адекватного виконання специфічних завдань.

У педагогічному експерименті брали участь 256 курсантів. Відповідно до результатів досліджень на констатувальному

етапі експерименту визначено, що 35% курсантів вважають, що у них сформована соціальна зрілість. Готовими до професійної діяльності себе вважають 28% курсантів Така розбіжність пояснюється непоінформованістю курсантів (43%) стосовно значення соціальна зрілість. Зауважимо, що 27% курсантів вважають, що соціальна зрілість є особистісним утворенням, яке неможливо сформувати в університеті внутрішніх справ; 41% студентів не розуміють значення дефініції « соціальна зрілість», умовами її формування й структурою; 43% курсантів вважають, що відсутність сформованої соціальної зрілості суттєво не вплине на якість діяльності майбутнього поліцейського.

Анкетування й бесіди показали, що 34% курсантів вважають якісним таке викладання фахових дисциплін, за якого основними в професійній підготовці стають винятково глибокі знання.

Однак, професійному навчання працівників поліції відводиться чільне місце, численні випадки, що виникали під час практичної діяльності поліцейських, свідчать про низький рівень теоретичної підготовки. Так за даними засобів масової інформації 37–48% скарг на працівників патрульної поліції стосуються порушення прав людини.

Нами вивчалось ставлення студентів до фахових дисциплін (табл. 1). Для цього студентам потрібно було дати відповіді на запитання, які показали ставлення до фахових дисциплін курсантів Одеського університету внутрішніх справ.

Таблиця 1.

Ставлення курсантів до вивчення фахових дисциплін

Показник	На початку експерименту	
	КГ	ЕГ
Повністю задоволений	33%	31%
Не зовсім задоволений	29%	28%
Майже не задоволений	17%	23%
Незадоволений	21%	18%

Як видно із таблиці ми не бачимо різниці між контрольною та експериментальною групою. Аналізу даних анкетування на початковому етапі проведення експерименту показав про незначні відмінності у ставленні студентів КГ і ЕГ до вивчення фахових дисциплін.

Слід відзначити, специфіка службової діяльності поліцейських пов'язане з постійними контактами з різними верствами населення. Контакти із порушниками громадського спокою відбуваються як у приміщенні, так і на вулиці, у парку, біля будівлі, автомобіля. Непоодинокі випадки зіткнення із агресивно налаштованими

особами, які знаходяться у стані алкогольного сп'яніння, психічно неврівноваженими тощо.

Тому, нами було запроваджено кейс-стаді – це опис конкретної ситуації або випадку в будь-якій сфері (педагогічній, соціальній, управлінській, економічній тощо), містить не просто опис, не якусь проблему чи суперечність, а будується на реальних фактах. Перевагами визначено практичну спрямованість (дозволяє застосувати теоретичні знання до вирішення практичних завдань, компенсує виключно академічну освіту і сприяє зануренню в реальні професійні ситуації); інтерактивний формат (забезпечує більш ефективне засвоєння матеріалу за рахунок високої емоційної залученості та активної участі тих, хто навчається, акцент при навчанні робиться не на оволодіння «готовими» знаннями, а на творчому їх виробленні); конкретні навички (дозволяє вдосконалювати навички, розвивати здібності, здатності, які виявляються вкрай необхідними в реальному робочому процесі).

Наприклад: Ситуація 1. У спілкуванні з представниками засобів масової інформації (далі – ЗМІ), патрульний поліції має організувати роботу таким чином, щоб співпали інтереси і правоохоронців, і журналістів. Неправильні дії працівника поліції можуть по-різному трактуватися в ЗМІ та викликати негативний резонанс у громадськості. Журналіст зробив помилку при записі репортажу: а) патрульні не представитись, не пред'явити жетон та почати грубо, агресивно себе поводити; б) не пам'ятає, що розголошення даних досудового розслідування тягне за собою юридичну відповідальність.

Ситуація 2. Правопорушник, який знаходиться в стані фрустрації, відчуває переживання, емоційну напругу та його поведінка в конфлікті може носити деструктивний характер. Дії поліцейського, виявляти емоційну стійкість та стан врівноваженості, яким чином?

Ситуація 3. Під час конфліктної ситуації комунікація, як правило, погіршується. Протилежні сторони намагаються зробити один одному боляче, займають оборонну позицію, приховують будь-яку інформацію про себе. Іноді особа висловлюється не достатньо зрозуміло, що призводить до його нерозуміння. Іноді слухає не уважно. Коли людина це бачить, в неї може виникнути відчуття ворожості та осуду. Як досягти взаєморозуміння між сторонами під час вирішення конфлікту?

Ситуація 4. Обговоріть професійну поведінку поліцейського при спілкуванні з іноземцями та особами без громадянства.

Ситуація 5. Відповідно до п. 10 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» патрульний поліції вживає заходів для

забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях.

Група людей які перебувають у стані сп'яніння, ваші дії? Групові порушення публічної безпеки і порядку, назвіть алгоритм дій?

Нами було проведено тренінгові заняття на тему: «Методи самозахисту в агресивному середовищі», «Стратегії поведінки в конфліктній ситуації», які сприяли психолого-педагогічній підготовці представників правоохоронних органів до діяльності у кризових, надзвичайних обставинах та ситуаціях; розробка засобів захисту особового складу від травмуючого впливу психогенних факторів оперативно-службової діяльності;

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Вектор реформування системи професійної освіти працівників поліції визначено в наказі МВС України від 25 листопада 2016 р. № 1252, у якому затверджено концепцію реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України та передбачено створення науково обґрунтованої методологічної основи інноваційного розвитку системи освіти в МВС, визначення підходів до оптимізації мережі закладів вищої освіти МВС. Професія поліцейського відноситься до професій, що характеризується суб'єкт-суб'єктною діяльністю. Теоретична підготовка передбачає наявність сукупності загальних та професійних знань, які слід постійно оновлювати та поповнювати відповідно до змін законодавчої бази, досягнень науки, розвитку інформаційних ресурсів. Компонентами фізичної підготовки є: достатній рівень розвитку основних фізичних якостей (сила, швидкість, спритність, гнучкість, витривалість); достатній рівень сформованості спеціальних умінь та навичок у застосуванні заходів поліцейського примусу. Тактична підготовка працівників поліції, яку розглядають як сформованість спеціальних рухових умінь та навичок, спрямованих на забезпечення особистої безпеки під час виконання службових обов'язків, пов'язаних з контактом із правопорушником. Удосконалення системи професійного навчання працівників поліції вимагає розробки моделей підготовки правоохоронців відповідно до визначених етапів та інтеграція їх в єдину педагогічну модель професійної готовності фахівця. Подальшу роботу вбачаємо у розробці педагогічно-психологічної підгонки курсантів поліції.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Галета Я. В. До питання дослідження соціальної зрілості особистості в умовах оновлення інформаційної культури суспільства / Я. В. Галета

// Наукові записки. Вип. 166. – Кропивницький: РВВ ІДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – С. 64–68.

2. Ганжа О. В. Концептуалізація поняття «соціальна зрілість» у працях класиків соціологічної думки / О. В. Ганжа // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2013. Вип. 58. – С. 2531–1645.

3. Комар Т. В. Становлення професійної зрілості фахівця соціономічного профілю / Т. В. Комар. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – 401 с.

4. Кошляк М. А. Категорія «соціальна зрілість» у дискурсі представників наукових шкіл / М. А. Кошляк // Інноваційна педагогіка: науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. – Одеса, 2018. – № 8. – С. 33–36.

5. Радул В. Соціальна зрілість як вершина акмеологічного розвитку особистості / В. Радул // Рідна школа. – 2011. № 3. – С. 15–20.

6. L. Savchenko, K. Savchenko, A. Marchenko, R. Pylnik. Innovative technologies of pedagogical diagnostics as a means of improving the quality of future specialists' education E-SdPTCONICIT – Espacios (ISSN07981015-Venezuela-Scopus), декабрь, 445148 Vol. 39 (Number 49) – Year 2018. Page 20 <http://www.revistaespacios.com/a18v39n49/18394920.html>

REFERENCES

1. Galeta, Y. V. (2018). *Do pytannya doslidzhennya sotsial'noyi zrilosti osobystosti v umovakh onovlennya informatsiyanoi kul'tury suspil'stva*. [To the question of the study of social maturity of the individual in terms of updating the information culture of society]. Kropyvnytskyi.

2. Ganzha, O. V. (2013). *Kontseptualizatsiya ponyattya «sotsial'na zrilist'» u pratsyakh klasykiv*

sotsiologichnoyi dumky. [Conceptualization of the concept of «social maturity» in the writings of the classics of sociological thought].

3. Komar, T. V. (2016). *Stanovlennya profesiyanoi zrilosti fakhivtsya sotsionomichnoho profilyu*. [Formation of professional maturity specialist socio-economic profile]. Vinnitsa.

4. Koshlyak, M. A. (2018). *Katehoriya «sotsial'na zrilist'» u dyskursi predstavnykiv naukovykh shkil*. [The category of «social maturity» in the discourse of representatives of scientific schools]. Odesa.

5. Radul, V. (2011). *Sotsial'na zrilist' yak verzhyna akmeologichnoho rozvytku osobystosti*. [Social maturity as the apex of the acmeological development of personality]. Native School.

6. L. Savchenko, K. Savchenko, A. Marchenko, R. Pylnik. (2018). [Innovative technologies of pedagogical diagnostics as a means of improving the quality of future specialists' education. E-SdPTCONICIT].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ДУМКО Наталя Вікторівна – викладач Одеського державного університету внутрішніх справ.

Наукові інтереси: підготовка курсантів поліції, соціальна зрілість.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DUMKO Natalia Viktorivna – Teacher Odessa State of the University of Internal Affairs.

Circle of scientific interests: police cadet training, social maturity.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2019 р.

УДК 378:373.3]:005.336.2

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.39

ПРИМА Дмитро Анатолійович –

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри соціальної роботи і педагогіки вищої школи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2102-9932>

e-mail: primar@ukr.net

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЯК ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах сьогодення провідний стратегічний напрям реформування вітчизняної освіти загалом, і професійної зокрема, лежить у площині вирішення проблем особистісно орієнтованої освіти як каталізатора підготовки вчителя нової формації, здатного і готового втілювати у життя нові освітні настанови, стратегії, конкурентоздатного, з високим рівнем професійного самовизначення, професійної позиції, який володіє системою професійно

значущих ціннісних орієнтацій, мотивацією власної педагогічної діяльності, спроможністю приймати нестандартні рішення у складних педагогічних ситуаціях. Відтак, украї необхідного характеру набуває проблема професійного самовизначення майбутнього вчителя, зокрема початкової школи, що розглядається як основа формування його професійної позиції у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. К. Абульханова-Славська,